

ő tudja, mit visz a rohamra magával. A szerelem csak letisztította, eltávolította tőle a húszéves ifjú sexualitását, amelyet még a céltudatos előkészületek során sem tudott levetkőzni. Most oldódott meg a rejtély. Életében a szerelem volt az utolsó egyéni valami. Nem abnormalis ez, és nem túlzás. Inkább természetes valami. Hogy felemelkedhess, le kell vetni a szükségtelet és az akadályozó erőket. Jellemzően, Mityót felemelte az utolsó éjszaka élménye, Vékovicst, a költőt lehúzta ez az emberi érzés. Éppen ebben van Mityó erkölcsi nagysága és lírai tisztasága. Mint ha valamilyen szép tiszta óda lenne ez a regény és benne Mityó. Shellyre mondják, hogy éteri. Ebben a regényben is ilyen hangok rezegnek.

A Népfelszabadító harc hatalmas ereje Davics regényében jelentkezik teljes pompájában. Most tudjuk irodalmi síkon is felmérni emberi nagyságát. Vele nemcsak a jugoszláv forradalom kapta meg régen várt nagy alkotását, hanem a jugoszláv irodalom is Sztankovics regénye után a másik legnagyobb mértékkel mérhető művét. Milován Gyilász a Hegyek koszorúja mellé helyezi. Nem joggal.

Bori Imre

Rudyard Kipling: A dzsungel könyve

(*Testvériség-Egység, Újvidék, 1953*)

Az imperializmus elvei előtt behódolt s ennek világnézetét magukévá tevő írók közül csak kevesen értek el világirodalmi nagyságot, kevesen adtak igazán értékes művet. A polgári írók többsége csak úgy tudta megőrizni irodalmi kvalitásait, hogy vagy az új haladó mozgalmakkal kacérkodik, vagy valamilyen formában bemutatja az imperialista világ felbomlását, azaz, ha valamilyen formában szembe fordul ezzel a világgal. Csak kivétel

az olyan író, aki az imperializmus igenlésének, dicsőítésének anyagából formált művészi értéket. Ezek közé a kivételek közé tartozik Kipling is. Ezt a kivételes helyzetét annak köszönheti, hogy az angol imperializmus fénykorában élt, méghozzá Indiában, tehát olyan környezetben, amelyben az imperializmus eszméi mindennapos realitást jelentettek. Kiplingnek erre a kivételes helyzetére világít rá A dzsungel könyve című regénye.

A polgárság egész gazdasága és így világnézete is — individualista. Ennek a világnézetnek a polgári regényben is vissza kellett tükröződnie. Innen van az, hogy a polgári regény központi magva mindvégig az egyén és a társadalom viszonya. A polgári regény kezdetét tulajdonképpen Defoe „Robinson Crouso“-ja jelzi, az a Robinson, aki teljesen kívül él a társadalmon, aki éppen ezért évszázadokig a polgári közigazdászok, filozófusok eszménye, kiindulópontja lett. Újabban a polgári írók többsége mindinkább tehernek érzi az Ént. Kipling e tekintetben is kivételt képez, mert megteremti az Én új apologetikáját. Igen ám, de Robinson óta sok minden történt. Így az új Robinson, a kiplingi Maugli kialakulásához nem elegendő a lakatlan sziget, hanem a társadalomtól, az emberi közösségtől még távolabb eső, tökéletesebb vasfüggönnyel elválasztott színterre van szükség. Ezért van az, hogy Kipling a társadalomtól független egyén, az Én kialakulási folyamatát az őserdőbe helyezi át. Maugli ott nevelkedik, ott alakul ki a farkasok között. A társadalomba való visszatérésre sem az emberi közösség csábítja (mint Robinsont), hanem az individualista alapon értelmezett vonzódás a másik nem iránt. Ugyanakkor a Robinson óta a polgári gazdaság állandóan a javak, a tőke központosítása felé haladt, a polgári individualista jellegű gaz-

daság minőségileg új fokra — a monopolista gazdaság fokára — emelkedett. Természetes, hogy az imperializmus korának individualizmusa is már minőségileg más, mint a kezdeti kapitalizmus individualizmusa, annak dialektikus tagadását — önmaga ellentétévé fejlődését és mégis a lényeges vonások megőrzését jelenti. Ezért más Maugli individualizmusa, mint Robbinsoné. Maugli individualizmusának szerves összetevő része a farkasok felkiáltásában rejlő ilyen elem is: „vezess minket ismét, ó, emberkölyök, mert megcsömörlöttünk a törvény nélkül való élettől, szeretnénk megint szabad néppé lenni!” (93. old.) Igen, a központosított gazdaság, a felduzzasztott hadi és állami gépezet, az imperialista háború individualizmusának szükségzerű tartozéka a Törvény vak tisztelete, a Parancs feltétlen teljesítése, mert — a kiplingi filozófia szerint — csak ez teszi szabaddá, Egyénné, Hőssé (új fogalom a kiplingi vagy akár hitleri individuum megjelölésére) az embert. Az ilyen individuum társadalmon kívüli, robinsoni kifejlődése csak az őserdőben lehetséges, ahol az iratlan törvények benemartása valóban az egyed pusztulását eredményezheti.

Fenti világnézeténél fogva Kiplingnek ez a regénye az új individualizmus, az imperializmus individualizmusának kézikönyve lesz, elénktárja az egész kiplingi eszménykört. A költőfilozófus Kipling azt írta: „Az egyetlen biztos út, A mindig helyes és célszerű út, Legegyszerűbb és legjobb út számunkra egy: a parancs szava!” Maugli is legelőször az engedelmisséget, a törvények tiszteletbentartását tanulja meg Balutól, az öreg medvétől. „Ha Vész és Diadal közt megállok helyed — írta a költő Kipling — S nem rontotta meg lelked e két csalfa szörnyeteg... Akkor tiéd lehet a föld s minden mi rajta van. S a legmagasztosabb ajándék: férfi

vagy, fiam!” Ilyen férfivá fejlődik Maugli, akit nem tesz beképzeltté, hogy Háti, az elefánt, a dzsungel ura is engedelmeskedik neki, és nem rémít meg az, hogy a legszörnyűbb veszedelemmel, a vörös kutyák csordájával kell megvívnia harcát.

Ebből az eszményből kiindulva értékeli Kipling a dzsungel többi jelenségét is. Az ugyanebbe a kötetbe foglalt, „A királynő szolgái” című elbeszélésében elmondja, hogy azt a népet, mely nem tud saját köréből vezért találni, más népek vezetői igázzák le. Az afganisztániak például nem engedelmeskednek emírijüknek, ezért az kénytelen behódolni az angoloknak, akik tudnak engedelmeskedni. Így történik a dzsungelben is. A farkasok nem akarnak engedelmeskedni öreg vezérüknek, Akelának, erre Sir Kán, a tigris befolyása alá kerülnek és egymást érik a csapások. A majmok népét azért veti meg az őserdő népe, mert nem ismeri a törvényt. A kiplingi világnézet, az új individualizmus lényeges tartozéka a nemzeti egység szinte vallásos tisztelete. A polgárság politikusai a haza, a fenyegető veszély nevében hívják fel egységre a népet. Kipling pedig azt írja meg, hogy az állatok veszély esetén mennyire tisztelik az egységnek ezt a törvényét. Szárazságkor például az egész erdő összegyűl a forrásnál, a tigrisek, párducok, farkasok nem bántják az őzet, még Bagira, az öreg párduc is teknősbékát és békát eszik. A kiplingi hősök jelszava: „Cselekedni kell, beszélni ritkán!” Maugli azért gyűlöli meg az embereket, mert sokat fecsegnek, hazudoznak. Távoli eszményként, magasabbrendű emberekként jelentkeznek az angolok, a Sahibok.

Mindannak ellenére, hogy Kipling könyve — mint láttuk — szinte példatára az imperializmus individualizmusa filozófiájának, mégis van művészi értéke. Épp arról van

szó, hogy Kipling ezt a világnézetet, filozófiát egy tetszetős mesébe ágyazza. Így ez a mese kiplingi viszonylatban utolsó kísérletet jelent annak az irodalmi értéknek a megmentésére, amelyet a polgári individualium dicsőítése szükségszerűen szétforgácsol, megsemmisít, ellop. Ezért A dzsungel könyve több mint kordokumentum, több, mint a fasiszta és expresszionista egyén és ezt az egyént dicsőítő világnézet kialakulása egy fokának példatára.

A könyv kiadásának nálunk is megvolt a létjogosultsága. Azzal, hogy nálunk már nincsenek meg a regényt létrehozó objektív és szubjektív feltételek, azzal, hogy felszámoltuk az imperialista gazdaságot, megsemmisítettük az erre felépülő, minőségileg új, kiplingi individualizmus világnézetét, lehetetlené tettük azt is, hogy ez a könyv a kiplingi individualizmus kézikönyve, a faszizmus felé vezető út egyengetője, a faszizmus tápanyaga legyen. Így ma már nálunk ez a könyv nem több, mint egy farkasok közt nevelkedett kisgyerek története, olyan kisgyereké, aki számíthat az egész olvasótábor — és nemcsak a Hófehérke olvasásából kinőtt olvasók — rokonszenvére. Nem több, mint érdekes mese, regény, mint az őserdők világának olyan művészi elénkvetítése, amilyenre csak Kipling képes.

Különben a könyv a Testvériség-Egység könyvkiadóvállalat eddig legszebb kivitelű és legszebben illusztrált könyveinek egyike.

B á l i n t István

Urbán János „Életjel“-e

Fiatal költő első jelentkezése mindig irodalmi esemény, még akkor is, ha nem lép föl nagy zajjal és kirobbanó tehetséggel az ismert

nevek közé. A költészet új mivésével való gyarapodás jelenti ezt az eseményt s ez úgy a literátort, mint az olvasót egyaránt érdekli. Minden egyes kis kötet azt az izgató kérdést ébreszti az emberben: mit is hozott az új poéta magával, mint kész művészi alkotást és milyen ígéretekkel biztatja a várakozót?

Urbán János költői neve nem ismeretlen előttünk, mégis ezekkel az érzésekkel vettem kezembe a könyvét. Szétszórva, itt, ott a lapokban nem egy versét olvastam már, voltak közöttük olyanok is, amelyek emlékezetembe vésődtek, de így, együtt egészen másképpen hat a termés: tisztább, teljesebb a kép és a versek mögött a ciklusok után határozottabban megjelenik a költő arca.

Urbán János munkásköltő. A falun ismerkedett meg az étellel és az irodalommal is. A munkás harcos élete ébresztette föl benne a költőt, a nyomtatott betű szeretete pedig az elhatározást, hogy elszegődjön az irodalomhoz. Nem véletlen ez a találkozás, hanem valóban mélyről jövő indítás szülte s nem is afféle kaland vagy divatos időöltés, mint ahogy az nagyon sok irodalombaráttal történni szokott, hogy a maga módján egy-két verssel „kirándul“ az irodalomba. Leginkább témái győznek meg erről s órála magáról a legtöbbit mondanak. Nem is azzal kezdte, hogy a maga külön örömeit és fájdalmait énekelje meg, csak azért, hogy versbe szője s onnan visszakapja újabb átélésre készen. Az „Én-költészet“ Urbánnál egészen háttérbe szorul; élményei is szerteágazóbb gyökérfetűek s oda vezetnek, ahonnan ma legtermékenyebben hat az ihletés. Nézzük csak magát a verseit: kis könyvét mindjárt azzal

A költő „Életjel“ című verseskötetét a Szubotcai Kultúregyesületek Szövetsége adta ki. Megjelent 1953 január havában az Irodalmi Klub gondozásában. A bevezető tanulmányt Juhász Géza írta az összegyűjtött versek elé.